

МУТОЛАА МАЬНАВИЙ ЭҲТИЁЖ ЭМАСМИ?

Китобдадир маърифат-ҳикмат,
Ўнда киши топар роҳат-фароғат,
Китоб ўқиганлар топади иззат,
Ўни катта-кичик қилиди хурмат.
Сиз ҳам китоб ўқинг, дўстларим,
Маърифатли бўйинг, дўстларим!

Аслиддин ҚАМАРЗОДА

Адашмасам, кўйда келтиромкор бўлган мисол ярим аср илгари жуда оммалашганди. Мактаб майдонидаги кун оғангча коткотепарканмиз, кутубхонамиз бўлган бинодан бирин-кетин чиккан ота-онарага кўйимиз тушарди. Шунда улардан менга азизи, ичидан дафтарлар чиқиб турган сумкасини кўттарган ойимномини айтиб чакриб корал, кейин биргалашиб уйга қайтардик.

– Хар сафар битта мавзу, жонга тегди бу лекцияси, – дерди ойим бизни эшик олдида кутиб олган бувимига ноглиб, – куни билан чарчаганинг етмагандек, яна бу даҳмаза.

– Борма. – дерди бувим ачиниб.

– Райкомдан текшириб қолиши мумкин. Бормасам бўлмайди.

Ха, ўша вактлар “ягона сиёсий кун” деган тадбир ўқазиларди. Ҳафтада бир бор бўладиган бу ўқишга ойим бир кун олдин астойдид таёргарлик кўрар, чунки ўқитувчи бўлгани учун, атай савол бериб қолишадидан чайкариди. Лекин ўзи мавзуза ўқидиган бўйса, бир неча кун таёргарлик кўрар, қишлоқ фаоллари олдида чиқиш килгандан сўнг ҳам иккич-уч кун китоб мутоасига берилади.

Бувим китобга бунчалик ёпишиб қолдинг, деб малолланса, бу ҳолни китобга боғланбай қолиш билан изоҳларди ойим. Энди ўйласам, агар мажбур бўлмагандана у бунчалик китоб ўқимас. Дафтарлар чиқиб турган ойимномини айтиб чакриб корал, кейин биргалашиб уйга қайтардик.

Айни вактда ўша дамларни ўйлаб, агар одам ўзини мажбур қиласа ёки мажбур бўйса, маъым бир натижаларга эришиши мумкинлигини хаёлимдан ўқаздим. Мажбур бўлмасачи? Акси бўлади, яни аксарият одамларнинг маълум вақти бошка, масалан, кераксиз юшумшларга сарфланади. Шундай бўйласлиги учун, агар кўнгилга оғир ботмайдиган қилиб айтганда, одамнинг қатъяти ёки иродали бўлишини мажбур этилган вазифани бажариш тарзида ифодалаш тўғри, менимча. Фикримнинг исботи сифатида дунёнинг деярли барча мамлакатларда мажбурий таълим тизими жорий этилганни келтириш мумкин. Болалар ўқиб, билим олишича, бу, аввало ўзи учун, кейин давлат учун ҳам фойдали. Мутолаа билимни оширади. Тафаккури юкори бўлган халқ, табиий бойликлари бўлмаган тақдирда ҳам, курдатли давлат яратлашига Япония давлати якъол мисол бўла олади.

Бирор бир максадга эришиш учун одам ўзини мажбуrlаса орзу қилган на-тижасига этишини машҳур спортичлар, илм-фан ва санъат арабларидан кўп ўшитганмиз, улар буни тасдиқлашган. Албатта, олдинига бу амалиётни жорий этиш кўйин, танни ёки ақлини зўритириш бошланнишида ёкими, машгулот эмас, лекин вакт ўтгани сайн ҳар кун қайтарилидаган амал одатга айланни, одамни ўзига қўнкитиради ва энди уни бажариш ёхтиёжга айланади. Болалар ҳам шундай, мактабга боришига улар аввалига тихирлик қилишса, кейинчалик ўзлари отланишадиган бўлишиади.

Кунлик ташвиш ва тунги ўйку орасида маълум вақт борки, бу соатларни қандай ўқазилиши қатъни белгиланмаган. Кимдир дўстларни билан бу муддатни бирга баҳам кўради, бошка бирор жисмоний хордик чиқариши билан машғул, истироҳат боғига борадиган ёки кечки сайдрини хуш кўрадиганлар бор. Лекин аксарият одамлар хонада ўтириб, бир неча соат вақтини телевизор кўришга сарфлайди. Қишлоқ жойларida эса бу оливий машгулотга айланган - кечки овқатланишдан сўнг отона ва болаларнинг нигоҳи то кўзга ўйку

Китобдадир маърифат-ҳикмат,

“Гулобод тонги” газетасининг 60 йиллигига

келмагунча зангори экрандан узилмайди. Ха, бу одатга айланни улурди.

Ушбу битиклариминг ёзилишига

касбодомингин кўқисдан берган бир саволи сабаб бўлди.

– Илгари китоблар оз бўлса-да, китобхон кўп эди. Ҳозир китоб сероб, лекин китоб ўқидигандан камайган? – журналистлар хос куюнчаклини билан гапиди у.

– Илтимос, нега одамлар китоб ўқимаслиги ҳақида ёзинг.

Одамлар китоб ўқимайди, десак ноҳақлий бўйла, чунки сўнги йилларда китоб дўконлари сони ортиди. Ҳатто аралаш моллар дўконларида ҳам китоб савдо ўйла гўйлигини ижоби баҳолаш керак. Лекин бадий китоб ўқишга бўлган қизиқишни, айниқса болажонларда шакллантириш чораларни кўриш керак. Қўрилганда ҳам мажбурий тарзда. Чунки, китоб инсоннинг аклий салоҳиятини оширади, асабини тинчлантиради, сўз бўлигини кўпайтириб, муомаласини чиройли қиласи, ҳаёт тўсикларни ёнгига ёрдам беради, маданий ва ихтимойи фоаллигини оширади, фикрлаш кобилиятини яхшилайди ва тезлаштиради, ҳар кандай ишга ижодий ёндошишига олиб келади, миясини мустаҳкамлайди, бошқалар билан бўладиган ўзаро муносабатларда ўзини кандай бора шакларини ўргатади, ишбилиармонлика ва бойишга олиб келади, ҳайрихоликка маълум бўйла, чунки салоҳиятини оширади, асабини тинчлантиради, сўз бўлигини кўпайтириб, муомаласини чиройли қиласи, ҳаёт тўсикларни ёнгига ёрдам беради, маданий ва ихтимойи фоаллигини оширади, фикрлаш кобилиятини яхшилайди ва тезлаштиради, ҳар кандай ишга ижодий ёндошишига олиб келади, миясини мустаҳкамlайдi, бошқалар билan бўладigан ўzaro munoسابatлarda ўzini kanдai bora shaklariни ўrgatadi, ishbiliarmonlikka maъlum boylasdi, chunki salohiyati ni oshiradi, asabini tinchlanтиradи, sўz bўliгini kўpайтириб, muomalasi ni chiroyli қilasidi, haёт tўsiklari ni ёnгигa ёrдam beradi, mаданий va ихтимойи fоalligini oshiradi, fikrlash kobilijati ni яхшилайди va tезlaштиради, ҳар кандай ишга ижодий ёндошишига олиб келади, миясинi мустаҳкамlайдi, boшqalari bilan bўladigandagi ўzaro munoسابatlarda ўzini kanдai bora shaklari ni ўrgatadi, ishbiliarmonlikka maъlum boylasdi, chunki salohiyati ni oshiradi, asabini tinchlanтиradи, sўz bўliгini kўpайтириб, muomalasi ni chiroyli қilasidi, haёт tўsiklari ni ёnгигa ёrдam beradi, mаданий va ихтимойи fоalligini oshiradi, fikrlash kobilijati ni яхшилайди va tезlaштиради, ҳар кандай ишга ижодий ёндошишига олиб келадi, mияsini mустаҳкамlайдi, boшqalari bilan bўladigandagi ўzaro munoسابatлarda ўzini kanдai bora shaklari ni ўrgatadi, ishbiliarmonlikka maъlum boylasdi, chunki salohiyati ni oshiradi, asabini tinchlanтиradи, sўz bўliгini kўpайтириб, muomalasi ni chiroyli қilasidi, haёт tўsiklari ni ёnгигa ёrдam beradi, mаданий va ихтимойи fоalligini oshiradi, fikrlash kobilijati ni яхшилайди va tезлаштиради, ҳар кандай ишга ижодий ёндошишига олиб келадi, mияsini mустаҳкамlайдi, boшqalari bilan bўladigandagi ўzaro munoسابatлarda ўzini kanдai bora shaklari ni ўrgatadi, ishbiliarmonlikka maъlum boylasdi, chunki salohiyati ni oshiradi, asabini tinchlanтиradи, sўz bўliгini kўpайтириб, muomalasi ni chiroyli қilasidi, haёт tўsiklari ni ёnгигa ёrдam beradi, mаданий va ихтимойи fоalligini oshiradi, fikrlash kobilijati ni яхшилайди va tезлаштиради, ҳар кандай ишга ижодий ёндошишига олиб келадi, mияsini mустаҳкамlайдi, boшqalari bilan bўladigandagi ўzaro munoسابatлarda ўzini kanдai bora shaklari ni ўrgatadi, ishbiliarmonlikka maъlum boylasdi, chunki salohiyati ni oshiradi, asabini tinchlanтиradи, sўz bўliгini kўpайтириб, muomalasi ni chiroyli қilasidi, haёт tўsiklari ni ёnгигa ёrдam beradi, mаданий va ихтимойи fоalligini oshiradi, fikrlash kobilijati ni яхшилайди va tезлаштиради, ҳар кандай ишга ижодий ёндошишига олиб келадi, mияsini mустаҳкамlайдi, boшqalari bilan bўladigandagi ўzaro munoسابatлarda ўzini kanдai bora shaklari ni ўrgatadi, ishbiliarmonlikka maъlum boylasdi, chunki salohiyati ni oshiradi, asabini tinchlanтиradи, sўz bўliгini kўpайтириб, muomalasi ni chiroyli қilasidi, haёт tўsiklari ni ёnгигa ёrдam beradi, mаданий va ихтимойи fоalligini oshiradi, fikrlash kobilijati ni яхшилайди va tезлаштиради, ҳар кандай ишга ижодий ёндошишига олиб келадi, mияsini mустаҳкамlайдi, boшqalari bilan bўladigandagi ўzaro munoسابatлarda ўzini kanдai bora shaklari ni ўrgatadi, ishbiliarmonlikka maъlum boylasdi, chunki salohiyati ni oshiradi, asabini tinchlanтиradи, sўz bўliгini kўpайтириб, muomalasi ni chiroyli қilasidi, haёт tўsiklari ni ёnгигa ёrдam beradi, mаданий va ихтимойи fоalligini oshiradi, fikrlash kobilijati ni яхшилайди va tезлаштиради, ҳар кандай ишга ижодий ёндошишига олиб келадi, mияsini mустаҳкамlайдi, boшqalari bilan bўladigandagi ўzaro munoسابatлarda ўzini kanдai bora shaklari ni ўrgatadi, ishbiliarmonlikka maъlum boylasdi, chunki salohiyati ni oshiradi, asabini tinchlanтиradи, sўz bўliгini kўpайтириб, muomalasi ni chiroyli қilasidi, haёт tўsiklari ni ёnгигa ёrдam beradi, mаданий va ихтимойи fоalligini oshiradi, fikrlash kobilijati ni яхшилайди va tезлаштиради, ҳар кандай ишга ижодий ёндошишига олиб келадi, mияsini mустаҳкамlайдi, boшqalari bilan bўladigandagi ўzaro munoسابatлarda ўzini kanдai bora shaklari ni ўrgatadi, ishbiliarmonlikka maъlum boylasdi, chunki salohiyati ni oshiradi, asabini tinchlanтиradи, sўz bўliгini kўpайтириб, muomalasi ni chiroyli қilasidi, haёт tўsiklari ni ёnгигa ёrдam beradi, mаданий va ихтимойи fоalligini oshiradi, fikrlash kobilijati ni яхшилайди va tезлаштиради, ҳар кандай ишга ижодий ёндошишига олиб келадi, mияsini mустаҳкамlайдi, boшqalari bilan bўladigandagi ўzaro munoسابatлarda ўzini kanдai bora shaklari ni ўrgatadi, ishbiliarmonlikka maъlum boylasdi, chunki salohiyati ni oshiradi, asabini tinchlanтиradи, sўz bўliгini kўpайтириб, muomalasi ni chiroyli қilasidi, haёт tўsiklari ni ёnгигa ёrдam beradi, mаданий va ихтимойи fоalligini oshiradi, fikrlash kobilijati ni яхшилайди va tезлаштиради, ҳар кандай ишга ижодий ёндошишига олиб келадi, mияsini mустаҳкамlайдi, boшqalari bilan bўladigandagi ўzaro munoسابatлarda ўzini kanдai bora shaklari ni ўrgatadi, ishbiliarmonlikka maъlum boylasdi, chunki salohiyati ni oshiradi, asabini tinchlanтиradи, sўz bўliгini kўpайтириб, muomalasi ni chiroyli қilasidi, haёт tўsiklari ni ёnгигa ёrдam beradi, mаданий va ихтимойи fоalligini oshiradi, fikrlash kobilijati ni яхшилайди va tезлаштиради, ҳар кандай ишга ижодий ёндошишига олиб келадi, mияsini mустаҳкамlайдi, boшqalari bilan bўladigandagi ўzaro munoسابatлarda ўzini kanдai bora shaklari ni ўrgatadi, ishbiliarmonlikka maъlum boylasdi, chunki salohiyati ni oshiradi, asabini tinchlanтиradи, sўz bўliгini kўpайтириб, muomalasi ni chiroyli қilasidi, haёт tўsiklari ni ёnгигa ёrдam beradi, mаданий va ихтимойи fоalligini oshiradi, fikrlash kobilijati ni яхшилайди va tезлаштиради, ҳар кандай ишга ижодий ёндошишига олиб келадi, mияsini mустаҳкамlайдi, boшqalari bilan bўladigandagi ўzaro munoسابatлarda ўzini kanдai bora shaklari ni ўrgatadi, ishbiliarmonlikka maъlum boylasdi, chunki salohiyati ni oshiradi, asabini tinchlanтиradи, sўz bўliгini kўpайтириб, muomalasi ni chiroyli қilasidi, haёт tўsiklari ni ёnгигa ёrдam beradi, mаданий va ихтимойи fоalligini oshiradi, fikrlash kobilijati ni яхшилайди va tезлаштиради, ҳар кандай ишга ижодий ёндошишига олиб келадi, mияsini mустаҳкамlайдi, boшqalari bilan bўladigandagi ўzaro munoسابatлarda ўzini kanдai bora shaklari ni ўrgatadi, ishbiliarmonlikka maъlum boylasdi, chunki salohiyati ni oshiradi, asabini tinchlanтиradи, sўz bўliгini kўpайтириб, muomalasi ni chiroyli қilasidi, haёт tўsiklari ni ёnгигa ёrдam beradi, mаданий va ихтимойи fоalligini oshiradi, fikrlash kobilijati ni яхшилайди va tезлаштиради, ҳар кандай ишга ижодий ёндошишига олиб келадi, mияsini mустаҳкамlайдi, boшqalari bilan bўladigandagi ўzaro munoسابatлarda ўzini kanдai bora shaklari ni ўrgatadi, ishbiliarmonlikka maъlum boylasdi, chunki salohiyati ni oshiradi, asabini tinchlanтиradи, sўz bўliгini kўpайтириб, muomalasi ni chiroyli қilasidi, haёт tўsiklari ni ёnгигa ёrдam beradi, mаданий va ихтимойи fоalligini oshiradi, fikrlash kobilijati ni яхшилайди va tезлаштиради, ҳар кандай ишга ижодий ёндошишига олиб келадi, mияsini mустаҳкамlайдi, boшqalari bilan bўladigandagi ўzaro munoسابatлarda ўzini kanдai bora shaklari ni ўrgatadi, ishbiliarmonlikka maъlum boylasdi, chunki salohiyati ni oshiradi, asabini tinchlanтиradи, sўz bўliгini kўpайтириб, muomalasi ni chiroyli қilasidi, haёт tўsiklari ni ёnгигa ёrдam beradi, mаданий va ихтимойи fоalligini oshiradi, fikrlash kobilijati ni яхшилайди va tезлаштиради, ҳар кандай ишга ижодий ёндошишига олиб келадi, mияsini mустаҳкамlайдi, boшqalari bilan bўladigandagi ўzaro munoسابatлarda ўzini kanдai bora shaklari ni ўrgatadi, ishbiliarmonlikka maъlum boylasdi, chunki salohiyati ni oshiradi, asabini tinchlanтиradи, sўz bўliгini kўpайтириб, muomalasi ni chiroyli қilasidi, haёт tўsiklari ni ёnгигa ёrдam beradi, mаданий va ихтимойи fоalligini oshiradi, fikrlash kobilijati ni яхшилайди va tезлаштиради, ҳар кандай ишга ижодий ёндошишига олиб келадi, mияsini mустаҳкамlайдi, boшqalari bilan bўladigandagi ўzaro munoسابatлarda ўzini kanдai bora shaklari ni ўrgatadi, ishbiliarmonlikka maъlum boylasdi, chunki salohiyati ni oshiradi, asabini tinchlanтиradи, sўz bўliгini kўpайтириб, muomalasi ni chiroyli қilasidi, haёт tўsiklari ni ёnгигa ёrдam beradi, mаданий va ихтимойи fоalligini oshiradi, fikrlash kobilijati ni яхшилайди va tезлаштиради, ҳар кандай ишга ижодий ёндошишига олиб келадi, mияsini mустаҳкамlайдi, boшqalari bilan bўladigandagi ўzaro munoسابatлarda ўzini kanдai bora shaklari ni ўrgatadi, ishbiliarmonlikka maъlum boylasdi, chunki salohiyati ni oshiradi, asabini tinchlanтиradи, sўz bўliгini kўpайтириб, muomalasi ni chiroyli қilasidi, haёт tўsiklari ni ёnгигa ёrдam beradi, mаданий va ихтимойи fоalligini oshiradi, fikrlash kobilijati ni яхшилайди va tезлаштиради, ҳар кандай ишга ижодий ёндошишига олиб келадi, mияsini mустаҳкамlайдi, boшqalari bilan bўladigandagi ўz